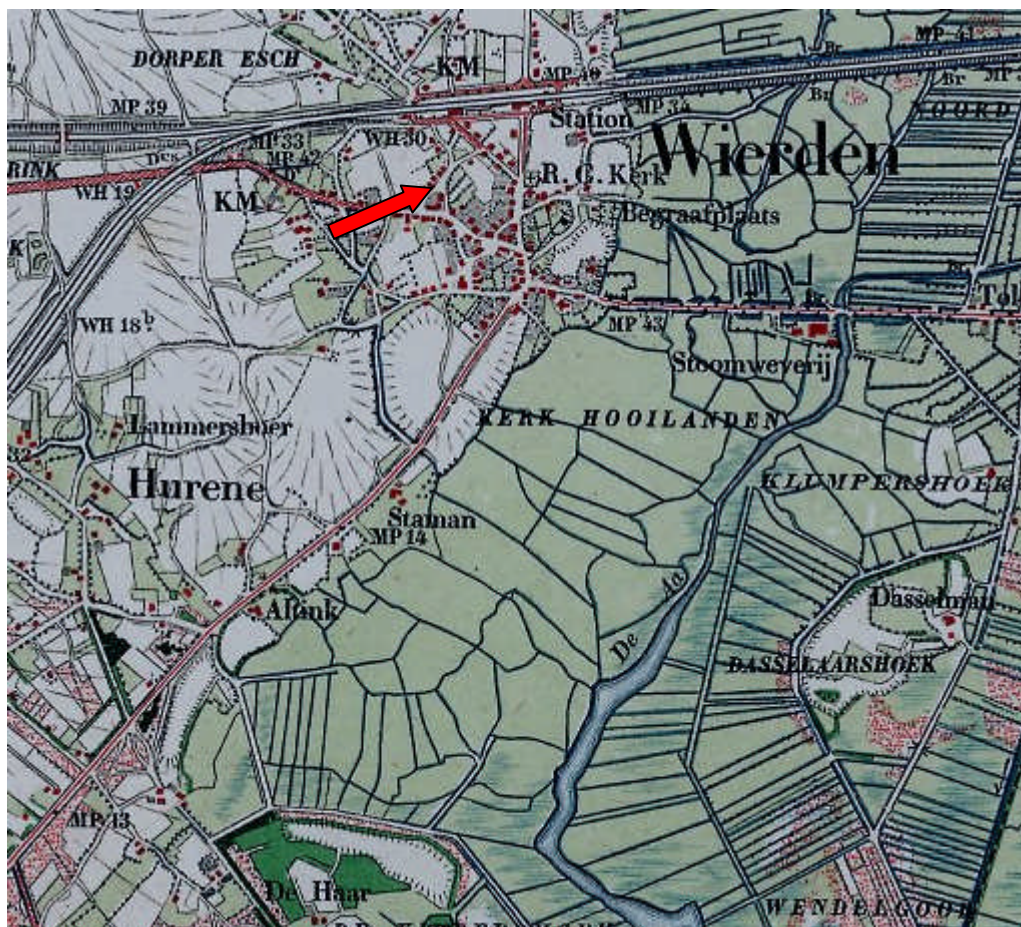

Bureauonderzoek Archeologie

Hoek Nijverdalsestraat en De Marke te Wierden, gemeente Wierden

Opdrachtgever

BJZ.nu
Dhr. W. Bekke
Twentepoort Oost 16a
7609 RG ALMELO
T: 0546-45 44 66
E: info@bjz.nu
I: www.bjz.nu

Projectnummer

201101217

Kenmerk

EKU/DIR/HAMA/201101217

Eindredactie/kwaliteitscontrole: paraaf

datum

Drs. E. van der Kuil

18-11-2011

Project : Bureauonderzoek Plangebied hoek Nijverdalsestraat en De Marke te Wierden
Kenmerk : EKU/DIR/HAMA/201101217

Colofon

Opdrachtgever: BJZ.nu, dhr. W. Bekke

Project: Bureauonderzoek hoek Nijverdalsestraat en De Marke te Wierden

Projectnummer: 20110217

Titel: Bureauonderzoek Archeologie Nijverdalsestraat en de Marke te Wierden

Datum: 18/11/2011, versie 1.0

Redactie: drs. E. van der Kuijl – Hamaland Advies

Afbeelding voorzijde: militaire topografische kaart van 1901 met het plangebied bij de rode pijl. Bron: www.watwaswaar.nl

© Hamaland Advies VOF. De rechten van intellectueel eigendom verblijven te allen tijde bij Hamaland Advies VOF.

INHOUD

1	Inleiding	4
1.1	Inleiding en onderzoekskader	5
1.2	Doel en vraagstelling van het bureauonderzoek	5
1.3	Werkwijze	6
1.4	Beleidskaders	6
1.5	Administratieve gegevens	7
2	Bureauonderzoek en verwachtingsmodel	8
2.1	Landschapsgenese	9
2.2	Historische ontwikkeling van Wierden	11
2.3	Archeologische waarden	12
2.4	Archeologisch verwachtingsmodel	12
3	Conclusie en aanbeveling	14

Gebruikte literatuur	15
----------------------	----

Bijlagen:

Bijlage 1: Overzicht van het plangebied met de te slopen bebouwing

Bijlage 2: Archiskaartje van het plangebied

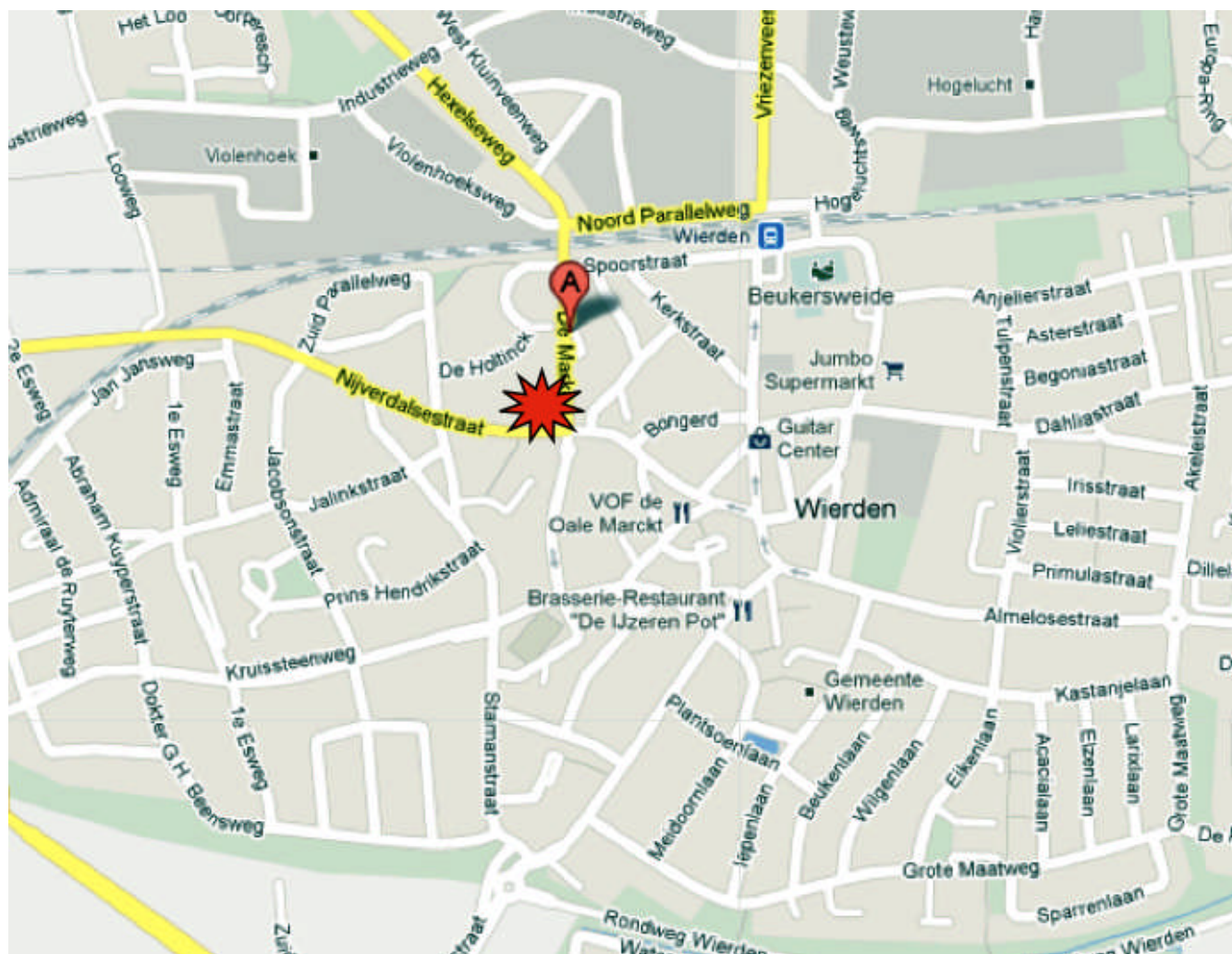
Bijlage 3: Geologische perioden en lijst met gebruikte afkortingen

1 Inleiding

1.1 Inleiding en onderzoekskader

Hamaland Advies heeft in opdracht van BJZ.nu uit Almelo een bureauonderzoek uitgevoerd voor de geplande uitbreiding en ontwikkeling van zorgwoningen op de hoek van de Nijverdalsestraat en De Marke in Wierden, gemeente Wierden (zie bijlage 1). Het plangebied ligt aan de noordkant van de historische kern van Wierden. De totale omvang van de ontwikkeling bedraagt 3.400 m², waarvan een kwart reeds bebouwd is. Het nieuw te verstoren bodemoppervlak bedraagt zodoende 2.600 m².

Voorafgaand aan de graafwerkzaamheden dient in het kader van de Wet op de archeologische monumentenzorg (Wamz) verkennend archeologisch onderzoek te worden uitgevoerd. Het uitgevoerde onderzoek bestaat uit een KNA conform bureauonderzoek dat aangevuld is met een verkennend inventariserend veldonderzoek (verkennende fase). Het bureauonderzoek wordt uitgevoerd door Hamaland Advies uit Zelhem, het booronderzoek is uitgevoerd door Hamaland Advies onder auspiciën van MUG ingenieursbureau uit Leek. Het bevoegd gezag, gemeente Wierden en diens adviseur, de Regionaal Archeoloog van het Oversticht (mw. drs. M. Nieuwenhuis), zullen de resultaten van het onderzoek toetsen.

Afbeelding 1: Situering van het plangebied bij de rode ster.

1.2 Doel en vraagstelling van het bureauonderzoek

Het doel van het bureauonderzoek is het verkrijgen van inzicht in bekende en te verwachten archeologische waarden in- en om het plangebied. Op basis van de verworven informatie wordt een archeologisch verwachtingsmodel voor de onderzoekslocatie opgesteld.

De volgende vragen zullen, indien mogelijk, beantwoord worden:

- Wat is de bodemopbouw en de vermoedelijke intactheid van het bodemprofiel binnen het plangebied?
- Zijn er archeologische vindplaatsen in het onderzoeksgebied aanwezig?

Het antwoord op deze vragen zal worden verwerkt in een archeologisch verwachtingsmodel voor het plangebied, waarbij aangegeven zal worden of een nader onderzoek door middel van karterende boringen nodig zal zijn of niet.

- Is aanvullend onderzoek door middel van karterende of waarderende boringen of proefsleuven noodzakelijk?

1.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek is uitgevoerd conform de eisen van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, 3.1) en bestaat uit de volgende onderdelen:

- 1 beschrijving van de huidige situatie en de toekomstige situatie (KNA LSO2);
- 2 beschrijving van de historische situatie en de landschappelijke ontwikkeling (KNA LSO3);
- 3 beschrijving van de bekende archeologische waarden (KNA LSO4);
- 4 het opstellen van een archeologisch verwachtingsmodel (KNA LSO5).

Om tot een gefundeerd archeologisch verwachtingsmodel te komen is voor het onderzoek relevant bronnenmateriaal geraadpleegd. Door informatie uit verschillende invalshoeken samen te voegen ontstaat de mogelijkheid dwarsverbanden te leggen tussen de diverse brontypen en aan de hand hiervan een geïntegreerd archeologisch verwachtingsmodel op te stellen. De gegevens voor het bureauonderzoek zijn ontleend aan:

- Archis, het geautomatiseerde archeologische informatiesysteem voor Nederland. Onderdelen hiervan vormen de Archeologische Monumenten Kaart (AMK) en de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW);
- geomorfologisch, bodemkundig, topografisch en historisch kaartmateriaal;
- archeologische gebieden- en verwachtingskaart Provincie Overijssel;
- archeologische verwachtingskaart gemeente Wierden (BAAC, 2010)
- archeologische rapporten en publicaties;
- aanvullende informatie van dhr. W. Bekke;
- overleg met dhr. drs. H. Oude Rengerink (bij afwezigheid van mw. drs. M. Nieuwenhuis), betreffende de onderzoeksmethodiek.

1.4 Beleidskaders

Rijksbeleid

In de Monumentenwet (1988) is vastgelegd dat in het kader van een aanlegvergunning (art. 39), bouwvergunning (art. 40) of een vrijstellingsbesluit (art. 41) als bedoeld in de WRO art. 15, 17 en 19 van de aanvrager geëist kan worden dat hij een rapport overlegt waarin de archeologische waarde van het te verstoren terrein voldoende is vastgesteld. Met de herziening van de Monumentenwet 1988 (2007) en de invoering van de nieuwe WRO is de zorgplicht voor het bodemarchief wettelijk verankerd in de ruimtelijke ordening. Voor de toetsing van archeologische waarden is een archeologisch bestel ontwikkeld, waarmee de archeologische waarde van een terrein bepaald kan worden door middel van een getrappt systeem van onderzoek. In het kader van het vrijstellingsbesluit volstaat in eerste instantie een bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek (IVO-K).

Provinciaal Beleid

De provincie is vanuit de Ontgrondingwet (artikel 5, lid 2), Wet Milieubeheer (artikel 1 .2.) en de Provincie Wet (artikel 145) het bevoegde gezag inzake archeologie. Bij milieueffectrapportages (MER) en Strategische Milieu Beoordelingen (SMB) kan afhankelijk van de ligging en omvang van het plan zowel het Rijk, provincie als gemeente optreden als bevoegd gezag. Het provinciaal beleid voor de archeologische monumentenzorg is er in de eerste plaats op gericht waardevolle archeologische vindplaatsen te behouden in de bodem (in situ). Dit beleid is in de provincie Overijssel nader uitgewerkt en vastgelegd in de Omgevingsvisie Overijssel (Visie op ondergrond, juli 2009). Archeologisch onderzoek wordt in principe geadviseerd bij ruimtelijke plannen, indien bodemingrepen plaats vinden in ongeroerde grond op plaatsen met een vastgestelde archeologische waarde volgens de gemeentelijke archeologische beleidsadvieskaart of, bij het ontbreken hiervan, de Archeologische Monumentenkaart (AMK) of met een (middel)hoge verwachtingswaarde volgens de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW).

Project : Bureauonderzoek hoek Nijverdalsestraat en de Marke te Wierden
Kenmerk : EKU/DIR/HAMA/20110217

Daarnaast beschikt Overijssel over een eigen archeologische gebiedenkaart en verwachtingenkaart. De provincie Overijssel gebruikt beide kaarten bij advisering en beoordeling van (wijziging van) bestemmingsplannen, voor een vrijstelling en bij het verlenen van ontgrondingsvergunningen. In de gevallen waarin de provincie Overijssel optreedt als het bevoegd gezag (o.a. ontgroningen, saneringen) en wanneer voor afgifte van de verklaring van geen bezwaar in het kader van bestemmingsplannen bekeken wordt of uitgevoerd archeologisch onderzoek voldoet aan de minimale kwaliteitseisen, zal het onderzoek en bijbehorende rapportage aan de hand van deze Richtlijnen getoetst en beoordeeld worden.

Gemeentelijk beleid

Met de invoering van de Wet op de archeologische monumentenzorg in 2007 is de verantwoordelijkheid voor het bodemarchief gedelegeerd aan gemeenten. Gemeente Wierden beschikt derhalve over eigen archeologiebeleid en een eigen beleidsadvieskaart. In overleg met de gemeente is de beleidsadvieskaart van de gemeente gebruikt als toetsingskader voor de archeologische verwachting.

Project : Bureauonderzoek hoek Nijverdalsestraat en de Marke te Wierden
Kenmerk : EKU/DIR/HAMA/20110217

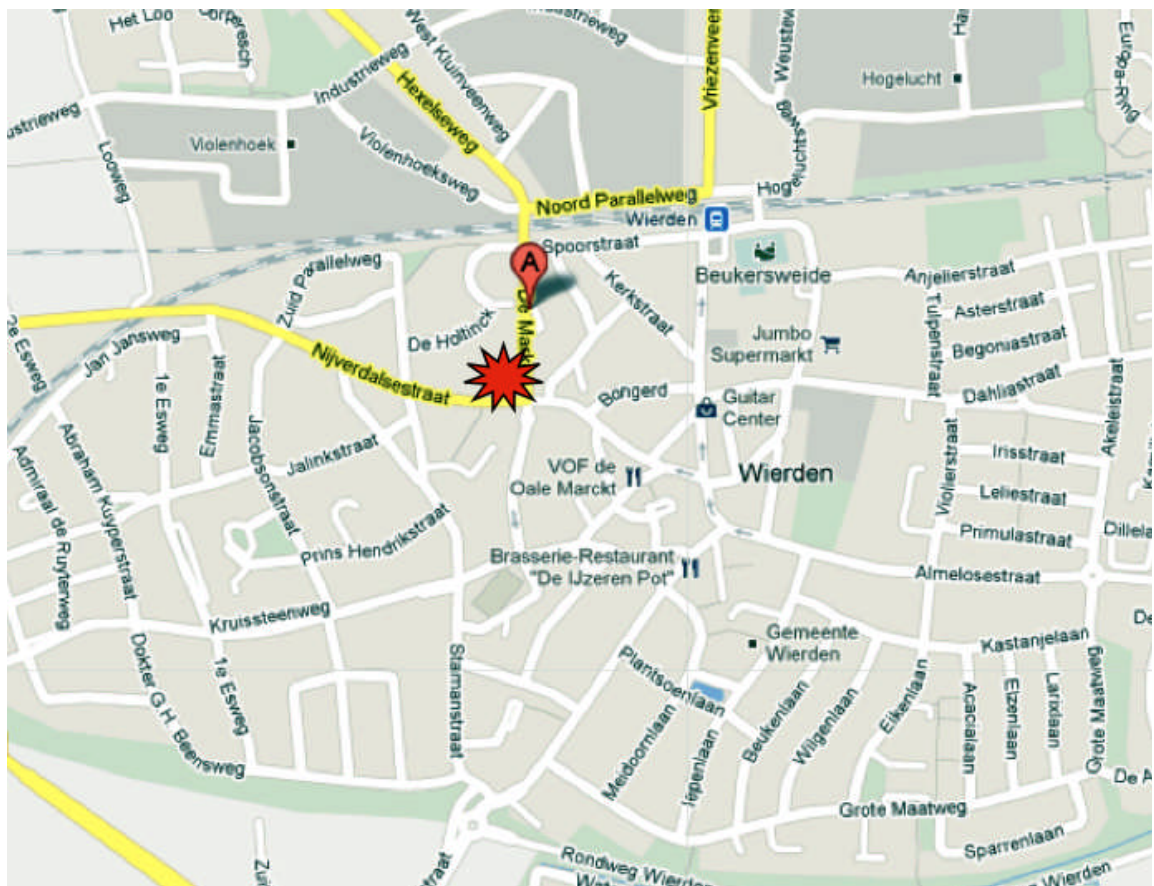
1.5 Administratieve gegevens

Provincie: Overijssel
Plaats: Wierden
Gemeente: Wierden
Toponiem: hoek Nijverdalsestraat en De Marke
Kaartblad: 28 D
CIS code: 49333

Huidig grondgebruik: Deels bebouwd, deels braakliggend (dorpskern)
Toekomstig grondgebruik: nieuwbouw zorgwoningen
Omvang van de ontwikkeling: 3.400 m²
Bodemtype: Dekzand (Formatie van Bortel)
Geomorfologie: Dikke eerdgronden onder stadsophoging
Periode: Prehistorie t/m Nieuwe Tijd

Het centrumcoördinaat van het plangebied is:

X: 236.796 / Y: 486.397

Afb. 2: Situering van het plangebied binnen de kern van Wierden. Bron: google maps.

2 Bureauonderzoek en verwachtingsmodel

2.1 Landschapsgenese

Inleiding

In de laatste ijstijd, het Weichselien (120.000-11.700 jaar geleden) bereikte het landijs Nederland niet. Tijdens het Pleniglaciaal veranderde het landschap in een open taiga-achtig landschap met geïsoleerde bosopstanden, dwergstruiken, heide en kruiden. Gedurende het Weichselien raakten de diverse dalsystemen voor een belangrijk deel opgevuld met smeltwaterafzettingen, veen en klei. Tussen 32.500 en 19.000 jaar geleden werd het steeds droger en kouder. In uitgestrekte delen van Twente werd een dikke zwakgolvende deken van fijn stuifzand afgezet. Tussen 13.000 jaar en 11.500 jaar geleden werden veel dalen opgevuld met stuifzand. Dit werden later de belangrijkste woongebieden. Na de laatste IJstijd ontstond het huidige landschap, aanvankelijk bestaande uit heidevelden, broekgebieden en woeste gronden die vanaf de Vroege Middeleeuwen geleidelijk ontgonnen werden. Vanaf de late Middeleeuwen ontstonden hierop de plaggendecken.

Geomorfologie, bodemgesteldheid

Door de slechte afwatering en de daarmee samenhangende hoge grondwaterstanden zijn ter plaatse van dekzandvlaktes en de lagere terreindelen in het noorden van de gemeente Wierden voornamelijk veldpodzolbodems aanwezig. Veldpodzolgronden hebben een lage bodemvruchtbaarheid en zijn relatief natte bodems met een hoge grondwaterstand. In het plangebied en in het zuiden van de gemeente Wierden komen veldpodzolen voor ter plaatse van de (gordel)dekzandwelvingen. Op de hogere en drogere gordeldekzandruggen zijn haarpodzolen aanwezig. Haarpodzolgronden zijn droge, arme en daardoor relatief onvruchtbare zandgronden met een sterke podzolering en horizontdifferentiatie.

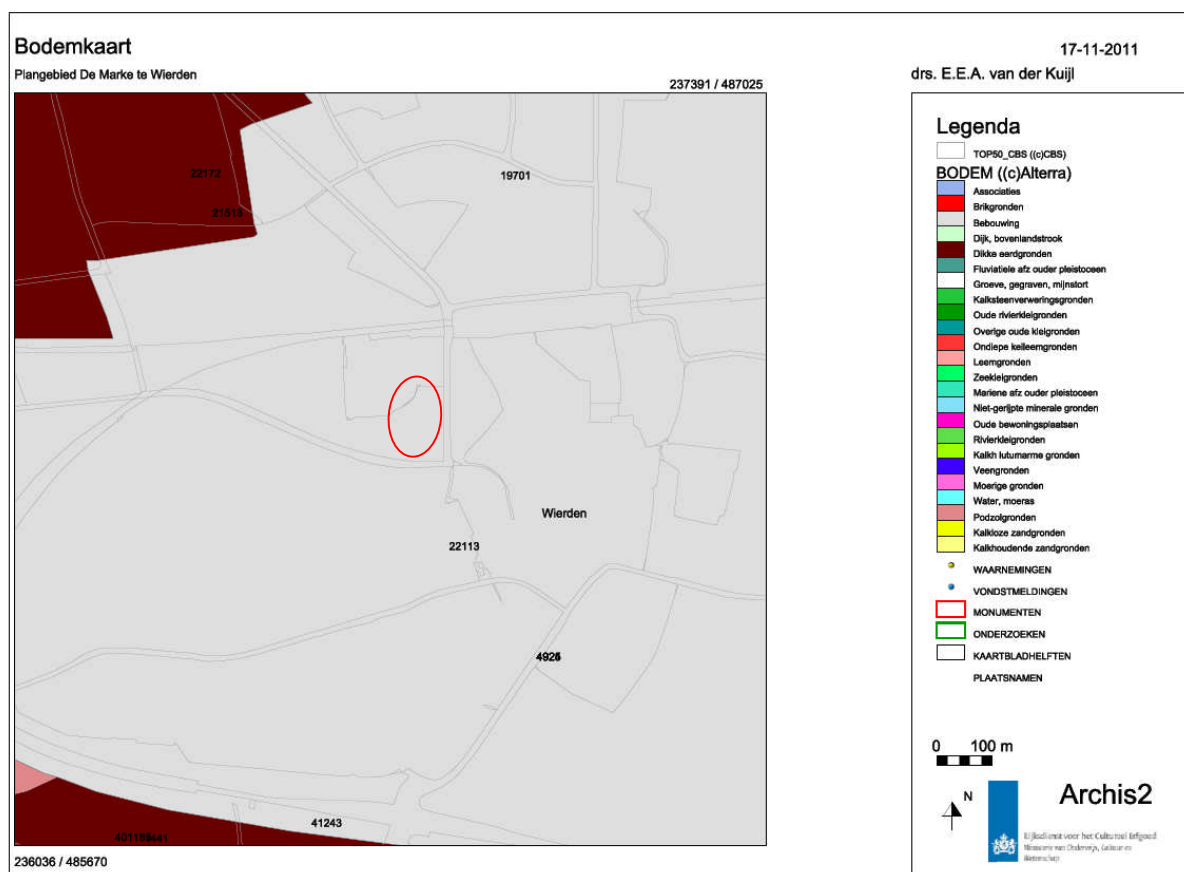
In de Late Middeleeuwen ging men akkers bemesten met bosstrooisel of heideplaggen die met potstalmest doordrenkt waren. Zo ontstond na verloop van tijd door menselijk handelen een ophoogpakket (plaggendeck, esdek) bestaande uit humeus zand. Indien dit ophoogpakket dikker is dan 50 cm, dan is bodemkundig sprake van een enkeerdgrond. Onder het esdek is vaak de oorspronkelijke podzolbodem nog aanwezig en soms is zelfs een oude akkerlaag zichtbaar, waarin en waaronder de sporen van landbewerking en nederzettingen nog intact worden aangetroffen. Volgens de Bodemkaart is het plangebied ongekarteerd omdat het in de historische kern van Wierden ligt. Extrapolatie van bodemgegevens aan de noordwestzijde en zuidzijde van de kern, wijst uit dat ter plaatse van het plangebied in oorsprong dikke eerdgronden te verwachten zijn (Zez23). De diepere ondergrond bestaat uit dekzand (Formatie van Boxtel, laagpakket van Wierden). Met de ontwikkeling van de historische kern van Wierden vanaf de 16^e eeuw, komt de onderzoekslocatie binnen de invloedssfeer van het dorp te liggen. De voormalige landbouwgronden binnen de historische kern worden geleidelijk afgegraven en opgehoogd met 'stadsgrond' en raken grotendeels bebouwd.

De hoogte van het plangebied bedraagt circa 15,98 m + NAP (bron: www.ahn.nl).

Afbeelding 3. Uitsnede uit de landschapseenhedenkaart van Wierden. Het plangebied is globaal aangegeven met rode cirkel. In het plangebied zijn dekzandwelingen aanwezig (donkergroene arcering).

Afbeelding 4 hieronder: Uitsnede uit de Bodemkaart. Het plangebied ligt binnen de rode cirkel.

Archeologie

Op 1 september 2007 is de Wet op de Archeologische Monumentenzorg (Wamz) van kracht geworden. Deze wet, een wijziging op de Monumentenwet 1988, regelt de omgang met het archeologisch erfgoed. Nieuw in de wet is dat gemeenten een archeologische zorgplicht krijgen en dat initiatiefnemers van projecten waarbij de bodem wordt verstoord, verplicht zijn rekening te houden met de archeologische relicten die in het plangebied aanwezig (kunnen) zijn. Hiervoor kan onderzoek noodzakelijk zijn.

Het initiatief is getoetst aan de archeologische verwachtingskaart van de gemeente Wierden. Een uitsnede van deze kaart is hieronder weergegeven.

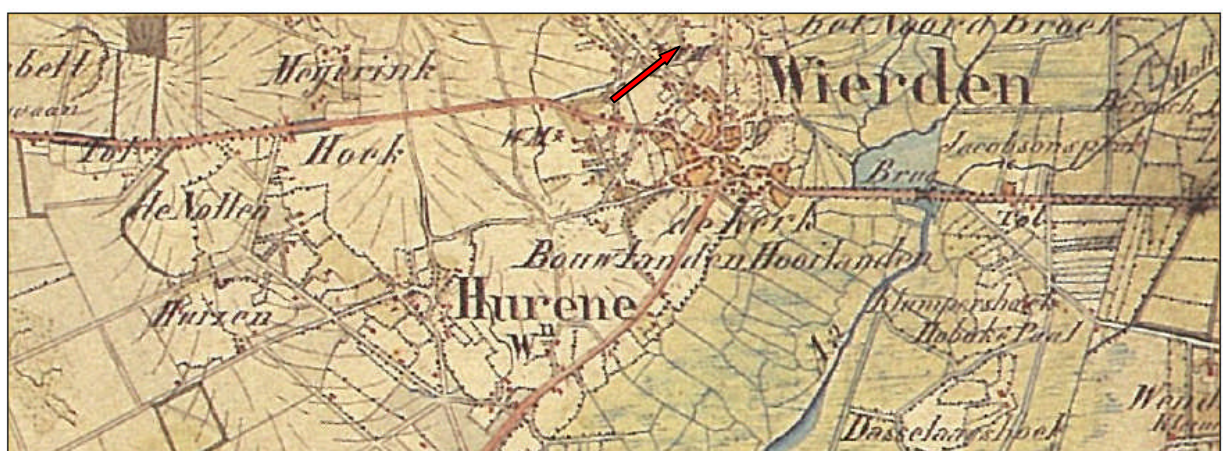

Het plangebied is gelegen de gebieden met de verwachtingen 'hoge verwachting dorpskern' en 'middelhoge verwachting'. De gemeente Wierden heeft aangegeven dat een inventariserend archeologisch veldonderzoek is vereist. In dat kader heeft initiatiefnemer Hamaland Advies al benaderd voor nader advies.

Afbeelding 4: Ligging van het plangebied binnen het rode kader op de archeologische verwachtingskaart van gemeente Wierden. (geel = middelhoge verwachting en roze met paars kader = hoge verwachting dorpskern)

2.2 Historische ontwikkeling van de omgeving

De marke Wierden bestond uit drie kernen. Ten zuiden van de dorpskern van Wierden bevond zich de kern 'De Huurne' met overwegend grote boerderijen en bijbehorende erven zoals het Altingh, Hofhuis, Vrijlink, Gooseling, Westerik en Veldhuis. Ten noorden van de kern Wierden bevond zich het Loo. Ook hier lagen grote erven zoals het Heerdink, Zwerink, Senderink en Meijerink. De kern Wierden zelf was voor de 16de eeuw niet echt een kern te noemen. Het dorp Wierden bestond uit niet meer dan een paar boerderijen rondom de nieuw gebouwde kerk aan de dijk, met als belangrijkste boerderijen en erven de Hof te Wierden, het Eshuis en het Sebertink.

Afb. 5 De kernen Wierden en Huurne in de periode 1830-1855 (Wolters-Noordhoff 1990). De onderzoekslocatie is gesitueerd bij de rode pijl.

De naam Wierden is vermoedelijk afgeleid van 'Wederden', dat de betekenis heeft van 'bevoeide strook grasland langs een rivier'. In 1280 bevat een lijst van leengoederen van de Herrschaft Steinfurt de eerste schriftelijke vermelding van Wierden. In 1405 werd een overeenkomst gesloten tussen de heer van Almelo en de bisschop Frederik van Blankenheim, heer van Overijssel, wat er toe leidde dat dwars door het moeras tussen Wierden en Almelo een dijk werd aangelegd. Deze dijk maakte het veer overbodig. Op deze dijk werd een nieuwe kerk gebouwd, die zich toen buiten de dorpskern bevond. Tevens vormde deze dijk de tolweg van Deventer naar Bentheim. Daarmee werd Wierden een belangrijke verbindingsplaats. Ter plaatse van Wierden zijn reeds rond 1500 enkele hoeven aanwezig. Op basis van de historische kaart van Twente gaat het echter om een paar verspreid staande hoeven. Het merendeel van de hoeven bevindt zich ter hoogte van Huurne en Het Loo (Buesink, 2010). Omstreeks het midden van de negentiende eeuw telde Wierden 751 huizen, bewoond door 872 huisgezinnen. Na de Tweede Wereldoorlog breidde het dorp zich in noordelijke en zuidelijke richting uit. Het plangebied ligt aan de noordrand van de oude historische kern.

2.3 Archeologische waarden

In het plangebied heeft nog niet eerder archeologisch onderzoek plaatsgevonden. Binnen een straal van 500 meter rond het plangebied staan enkele onderzoeken en waarnemingen geregistreerd in Archis (II).

Onderzoeken

Onderzoeksnummer 22113 (onderzoeksmeldingsnr. 27786) bevindt zich op 190 meter ten zuiden van het plangebied. ADC Archeoprojecten heeft in 2008 ter plaatse van een plangebied aan de Schoolstraat-Marktstraat een booronderzoek verricht waarbij 6 grondboringen tot 175 cm-mv zijn gezet. Op basis van de resultaten is een proefsleuvenonderzoek aanbevolen. Provincie Overijssel (Het Oversticht) heeft vastgesteld dat er geen verkennend maar een karterend onderzoek is uitgevoerd, waarbij geen archeologische indicatoren zijn aangetroffen. De provincie heeft daarom besloten om geen vervolgonderzoek uit te laten voeren. Onderzoeksnummer 19701 (onderzoeksmeldingsnr. 26235) bevindt zich op 375 ten noordoosten van het plangebied. Het betreft een bureauonderzoek ter plaatse van de Trompenberg door RAAP in 2008 (Scholte Lubberink, 2008). In verband met de landschappelijke ligging (hooggelegen gordeldekzandrug) is door RAAP geadviseerd om een karterend booronderzoek te laten verrichten. Onderzoeksnummer 27225 (onderzoeksmeldingsnr. 22562) bevindt zich op 452 ten noorden van het plangebied. Het betreft een booronderzoek door Grontmij in 2009. Hierbij zijn ter plaatse van Het Zenderink 132 boringen gezet. Op basis van de resultaten van het onderzoek is besloten om geen vervolgonderzoek aan te bevelen (Boekema, 2008).

Waarnemingen

Waarnemingsnummer 4924 op 456 meter ten zuidoosten van het plangebied. Het betreft een groot aantal vondsten die gedaan zijn tijdens een opgraving van de AWN p de Dorper Esch. De vondsten (aardewerk, een weefgewicht en een spinklos) uit de Romeinse Tijd zijn beschreven door de toenmalige provinciaal archeoloog (Verlinde, 1991). Waarnemingsnummer 21513 op 501 meter ten noordwesten van het plangebied. Het betreft een kogelpot die in 1973 door een particulier in het centrum van Wierden is gevonden. De exacte vondstlocatie is onbekend.

2.4 Archeologisch verwachtingsmodel

Op grond van de bekende geologische, landschappelijke, aardkundige, archeologische en historische gegevens in- en rond het plangebied kan de archeologische verwachting worden bepaald. De archeologische verwachting van het plangebied valt samen met de verwachting van RAAP (2009) en de archeologische beleidsadvieskaart van Wierden. De geplande inrichting ligt voor het overgrote deel in een zone met een middelhoge archeologische verwachting. De zuidelijke strook langs de Nijverdalsestraat en de Marke ligt in een gebied met een hoge verwachting vanwege de ligging in de historische dorpskern van Wierden. Er geldt voor de bebouwde kom een onderzoeksplicht in gebieden met een middelhoge archeologische verwachting bij plangebieden groter dan 250 m² en bij een verstoring dieper dan 50 cm. Bij een hoge archeologische verwachting geldt een onderzoeksplicht bij plangebieden groter dan 100 m² en bij een verstoring dieper dan 50 cm.

De trefkans op archeologische resten hangt samen met de verstoring die reeds gepleegd is ten behoeve van de bestaande bebouwing. Deze is op voorhand niet precies in te schatten. De archeologische resten worden afgedekt door een ophoging van stadgrond en (restanten van) een oud plaggendeek. De dikte van deze laag is onbekend. Eventuele archeologische resten kunnen bestaan uit vuursteenconcentraties of haardplaatsjes uit het Laat Paleolithicum of Mesolithicum, nederzettingenresten, resten van erven met huisplattengronden uit de periode vanaf de Bronstijd tot en met de Nieuwe Tijd (tabel 1).

Tabel 1: Archeologische verwachting plangebied Platvoetsdijk ongenummerd

Periode	Verwachte vindplaatstypen	Verwachte grondlaag (diepte)
Late Middeleeuwen - Nieuwe Tijd	Resten van dorpsboerderijen en erven, infrastructuur, ontginningspatronen, oude verkavelingen, greppels	in of direct onder de oude akkerlaag
Romeinse Tijd - Vroege Middeleeuwen	Nederzettingsterreinen, resten ijzerbewerking	direct onder de oude akkerlaag
Bronstijd - IJzertijd	Nederzettingsterreinen, urnenvelden,	BC-horizont en top van de C-horizont
	resten van smeedhaarden, meilers	
Laatg-Paleolithicum-Neolithicum	Nederzettingsterreinen, jachtkampen,	Top van de C-horizont
	vuursteenvindplaatsen	

3 Conclusie en aanbeveling

Op grond van de bestudeerde bronnen kan geconcludeerd worden dat het plangebied een middelhoge verwachting heeft voor alle perioden en een hoge verwachting voor vindplaatsen uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd in relatie met de historische dorpskern van Wierden (specifiek dorpsboerderijen en erven). De mate van intactheid van het bodemprofiel en de dikte van de afdekkende laag (stadsophoging en plaggendeek) is mede maatgevend voor de trefkans op archeologische waarden. De aanbeveling luidt om in geval van planvorming en voorafgaand aan vergunningverlening voor de geplande bouwactiviteiten verkennend archeologisch veldonderzoek uit te voeren.

Naar aanleiding van telefonisch overleg met de Regionaal Archeoloog (drs. J.A.M Oude Rengerink, bij afwezigheid van mw. drs. M. Nieuwenhuis) is bepaald dat in het plangebied een inventariserend c.q. karterend bodemonderzoek wordt verricht. Dit houdt in dat er in relatie tot de omvang van het plangebied minimaal 5 grondboringen met een diameter van 15 cm verspreid over het plangebied dienen te worden gezet tot 25 cm in de natuurlijke ondergrond. Op grond van de onderzoeksresultaten zal in overleg met het bevoegd gezag bepaald worden of, en zo ja, waar vervolgonderzoek door middel van proefsleuven noodzakelijk zal zijn. De maximale te verwachten boordiepte bedraagt circa 200 cm ten opzichte van het maaiveld. De boorkernen worden gezeefd en onderzocht op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals scherven aardewerk, vuursteen, botfragmenten, fosfaten en houtskoolresten. De boringen worden ingemeten ten opzichte van het maaiveld.

Verder dient te allen tijde bij het afgeven van een omgevingsvergunning de wettelijke meldingsplicht (ex artikel 53 Monumentenwet 1988) kenbaar te worden gemaakt, om het documenteren van toevalsvondsten te garanderen: "Degene die anders dan bij het doen van opgravingen een zaak vindt waarvan hij weet dan wel redelijkerwijs moet vermoeden dat het een monument is (in roerende of onroerende zin), meldt die zaak zo spoedig mogelijk bij onze minister". Deze aangifte dient te gebeuren bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed in Amersfoort. Het verdient aanbeveling ook de verantwoordelijk ambtenaar van de gemeente Wierden hiervan per direct in kennis te stellen.

De resultaten en aanbevelingen uit het bureauonderzoek en veldonderzoek dienen te worden getoetst en onderschreven door het bevoegd gezag, gemeente Wierden en diens adviseur, de Regionaal Archeoloog van Het Oversticht (drs. mw. M. Nieuwenhuis).

Gebruikte literatuur

Aa, A.J. van der, 1839–1851. *Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden, bijeen gebracht door A.J. van der Aa, onder medewerking van eenige Vaderlandsche Geleerden*. Gorinchem.

Bakker, H. de & J. Schelling, 1989. *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland; de hogere niveaus*. Wageningen.

Berendsen, H.J.A., 2005. *Landschappelijk Nederland. De fysisch-geografische regio's*. Assen.

Berendsen, H.J.A., 2004. *De vorming van het land*. Assen (Fysische geografie van Nederland).

Buesink, A. et al., 2010; *Gemeente Wierden. Archeologische inventarisatie en verwachtingskaart*. BAAC-rapport V09.0172. 's-Hertogenbosch/Deventer.

Boekema, Y., 2008; *Archeologisch onderzoek Het Zenderink te Wierden*. Grontmij Archeologische Rapporten 467. Assen.

Gemeente Wierden, 2010; *Beleidsnota Archeologie (concept)*. Wierden.

Geudeke, P.W., K. Zandvliet & L. Balk, 1990. *Grote Historische Atlas van Nederland 1:50.000, 3 Oost-Nederland 1830–1855*. Groningen.

Mulder, E.F.J. de et al., 2003. *De ondergrond van Nederland*. Groningen/Houten.

Verlinde, A.D., 1991; Wierden 2, in: *Jaarverslag van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek 1990*. Amersfoort.

Geraadpleegde websites: www.archis.nl; www.ahn.nl ; www.bodemdata.nl; www.danseasy.nl ; www.kich.nl; www.watwaswaar.nl; www.wikipedia.org;

Bijlagen

Bijlage 1: Inrichtingsplan plangebied

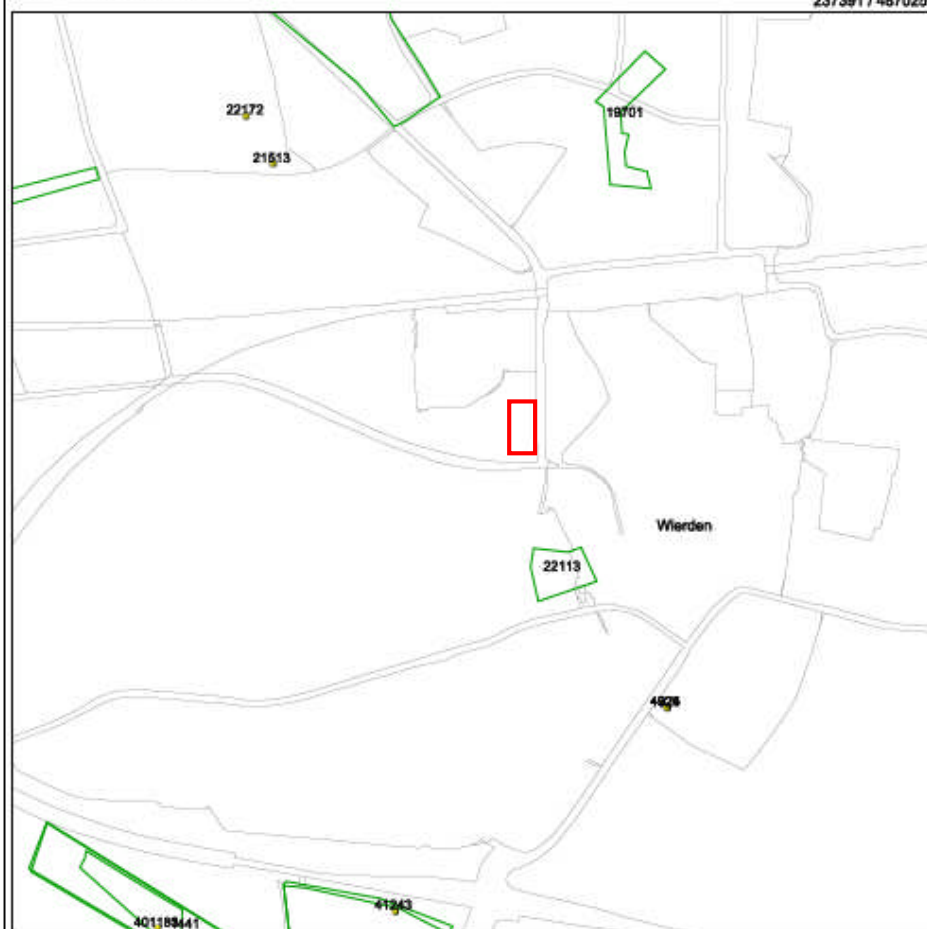

**Bijlage 2: Archiskaartje van het plangebied
(situering binnen het rode kader)**

Archeologische waardenkaart

Plandebied De Marke te Wierden

237391 / 487025

236036 / 485670

17-11-2011

drs. E.E.A. van der Kuil

Legenda

- WAARNEMINGEN
- VONDSMELDINGEN
- MONUMENTEN
- ONDERZOEKEN
- KAARTBLADHULFTEN
- TOP50_CBS ((c)CBS)
- PLAATSNAMEN
- PROVINCIËS

0 100 m

Archis2

Kijldeleer voor het Cultureel Erfgoed
Wierden, De Marke, De Marke, De Marke, De Marke

Bijlage 3: Overzicht van geologische perioden en lijst met gebruikte afkortingen

A-horizont:	Minerale (metuze) bovengrond. Indien er uitlopeling van materiaal optreedt, heet deze uitspoelingshorizont ook wel -horizont.
B-horizont:	Uitspoelingshorizont. Een horizont waaraan door inspoeling uit een hoger liggende horizont humus, ijzer of kalkaanslagen zijn toegevoegd.
C-horizont:	De onderdelen zijn weinig of niet veranderd is door bodemvorming, de moederbodem. Men kan aanmerken dat de bovengliggende, al dan niet door bodemvorming veranderde, horizonten uit soortelijk materiaal zijn ontstaan.
Eendgrond:	Gronden met een goed ontwikkelde, donkere, humus bovengrond. De donkere bovengrond verscheidt duidelijk van kleur met de ondergrond. In de ondergrond heeft geen duidelijke profienvorming plaatsgevonden.
Eusdt:	De bovenlaag van een bodem die is ontstaan door een jaaiening gebruik als bouwland. Een esdsk is bijvoorbeeld te vinden bij een kweekgrond.
Gytla:	Afgeleeten organisch materiaal dat bezinkt en bijdraagt tot de veenvorming.
Intuimatergraf:	Graaf voor lijkebegraving (al dan niet in een sarcofaag van hout, lood of sisen).

vertikale jaren	14C y BP	Litho- stratigrafie	Chronostratigrafie	Vegetatie	Archeologische perioden	Cultuurnamen
• 1500 n Chr.	• 1000	Duitkante III	Subboreaal	Icoflos	Late Middelsteewen	Zelfen
• 500		Duitkante II			Karolingische tijd	
• 0	• 2000	Formatie van Nieuwkoop			Neomggen tijd Vroege Bronstijd Late Bronstijd Midden-Bronstijd Midden-Romeinse tijd Vroege-Romeinse tijd	
• 500		Duitkante I			Late IJzertijd	
• 1000			Subboreaal	Icoflos	Midden IJzertijd	Zelfen
• 1500	• 3000	Duitkante 0			Vroege IJzertijd	
• 2000					Late Bronstijd	
• 2500	• 4000	Calais IV			Midden Bronstijd	
• 3000		Calais III	Atlantisch		Wikkeldraad	Eip
• 3500	• 5000				Vroege Bronstijd	
• 4000		Calais II			Laat-Neolithicum	
• 4500					Midden-Neolithicum	
• 5000		Calais I			Neolithicum	Bandoorambek
• 5500	• 6000				Vroege-Neolithicum	
• 6000					Mesolithicum	
• 7000	• 8000				Preboreaal	
• 8000	• 10000	Jungkand II	Boreaal	den		
• 9000		Jungkand I	Preboreaal	bark		
• 10000			Late Dryas (koud)	boreaal		
• 11000	• 12000		Alens (warm)	den, bark		
• 12000			Vroege Dryas (koud)	boreaal		
• 13000			Belling (warm)	bark		
• 14000			Phanigical	geent- pool- woning		
• 15000			Emten (warm)	loofbos		
• 16000			Saalen (IJzertijd)	geent- landijs		
• 17000						
• 18000						
• 19000						
• 20000						
• 21000						
• 22000						
• 23000						
• 24000						
• 25000						
• 26000						
• 27000						
• 28000						
• 29000						
• 30000						

Bron: Es. W.A. van, H. Sarfatij en P.J. Woltering. 1988: Archeologie in Nederland, de rijkdom van het bodemarchief. Amsterdam / Amersfoort.